

Almanac

För Året

Efter vår Frälsares Christi Födelse,

1773.

Til LUNDS Horizont.

Eller 55 grad. 42 min. Pol - högd, cph 17¹
tids min. Meridian - tillrad väster om
Uppsala Observatoriem.

Efter Hans Kongl. Maj:ts Nådigste
Stadgande, utgifwen

Af Deth Wetenskaps Academie.

Sol.

Förm.

d. 23

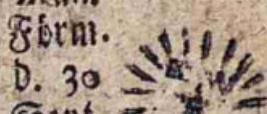
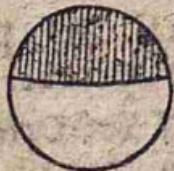
Mart.

Mån.

Fbrm.

d. 30

Sept.

Eremer. sölies hafstadt och scrit för 3 dje Oct:mt.

Stockholm, tryckt hos Henr. Soult.

Fortsättning af påminnelserna vid
Ångstolen, i synnerhet om Artificiella
Ångar.

Uti siffladne årets Almanach för Lunds Hori-
zont, loswades någon närmare underrättel-
se om de så fallade Artificiella eller med konst-
gjorda Ångar. De skilja sig ifrån naturliga Ån-
gar däruti, at på de senare våxa allahanda slags
gräs och örter om hvarandra, som sätts sig sjelf-
va och bårga sig så godt de funna, utan någon
synnerlig ans och ommårdnad; men de förra må-
ste först upplösas och ansas, som en åker, hvaruti
sedan säs frön af något enda fros- växt gräs,
slag, som är begärligt och hålfsamt för Vossap,
och däröster i flera år, utan widare märkligt
omak för åganen, antingen våxer af rötterna,
eller sätts sig sjelft.

Hvar och en måste medgiswa, at när gräs,
frön utsäss uti en upbruksad, godt och lös tjenlig
jordmon, taga de djupare rötter och våxa fros-
gare, än på en gammal hård och mager Ångs-
wall.

Lika naturligt är dock, at hvar och en
slags växt trivs och fortplantar sig bättre, i
fältsap med sit eget släkte, än då den är spridd
ibland en otalig hop andra gräs och örter, som
ofta förgwämma hvarandra, til des merändels
den sämsta får öfverhanden. Vi se ju dageligen
prof därför uti våra krydd-gårdar och på våra
åkrar: så länge de hållas frie för ogräs och fram-
månde växter, och hvar art får vara för sig
sjelf, står såden eller det som sätts år, frosig och
vacker, men wantrivs och går ut, i elakt fäll-
star. Dessutom är dock det onefeligt, at ej alla
gräs och örter på en naturlig ång blifwa på en
gång mogne, utan sovliga långt förr än andra:
man måste likväl låta asslä dem alla tillika, då en
del redan äro förtorkade, en del åter i sin båsta
växt. Däremot på en ång, som altenast bär en
slags växt, kan man lätt passa på rätta slotter-
tiden, när alt på en gång är lagom moget. Här
til kommer en annan omständighet, at ej alla
Vossaps-kreatur lika ålfska och må lika väl af alla
örter: Hästen ratar den ena, Oxen den andra,
Gäret den tredje, och så vidare. När man då
lägger samma slags hö-blanning för alla dessa
kreatur,

Kreatur, så försprilles altid något hos hwardera, men har man hvarc hōslag för sig, så kan man kāta hvarc kreatur få af det flaget det måst åskar, då knapt något strå försprilles.

Hår af måste en hvar blifwa fullkomligens hōwerthgad, om Artificiella Ångars ostridiga förläst, som dāremot kan göras, är, at det synes sādd, om icke omedeligt, at uti en sālunda beandra wildt växande gräs eller inblanning af ter och frön ligga förut gömde i jorden. Men sin bāsta flit at utränsa ogräset, til des det rätta uträdet hunnit väl rota sig och komma sig före, utan förqwåsnes af det åckta, som sedan i några hår dārföre ej anläggga större nya stycken af sāduna Ångar hvarc år, än man tiltror sig hinna med at sköta. Om det stycket några år förut warit en wäl brukad åker, och således nägorumda fritt för ogräs, blir mōdan med rånsningen drågellig.

Axim.

Itminstone har man i Holland, Englands Franrike och andra ländar, ej låtit denna lilla mōdan affräcka sig, emedan man funnit både den och kostnaden riteligen ersatt med en betydlig winst. Inkomsterna och världet af landt-egendomar s̄kola därigenom hafwa blifvit så mångfaldigt högre, än de woro förut, at hwad de däröver berättta uti sina næaste hushålls-skrifter, läter nästan otroligt, om man ej eftersimmar, hwad en på Ång-slötslens förbättring fölhande förokat Bosaps-slötsel och stallning werkeligen kan importera. I England har det gått så wida, at man flagar, det mängen Landtman förwandlat nästan alla sina åkrar til ångar, hvilket förmenes vara en af de förrämsta orsakerna til en i några år dār öfverlagd dyrhet och brist på spannemål.

Saledes besyrkes konst-gjorde Ångars mytta både af skål och försarenhet; men innan wi funne komma i gång med dem hos os, återså twåne svårigheter: först, at weta, hvilka slags örter eller gräs hår i lifet kunna vara de fördelaktigaste, at så på dessa Ångar? och sedan, huru man kan århälla tilräckliga frön af dem? Hwad det förra angår, så har man utomlands tilförmé nä-

skän endast nyttjat därtil 3 växter, nemlig
Luzetne, Sainfoin och Tressle, hvilken sisto hos
os fallas Spanische Klöfwer, och intet annat är,
än Röd-Wäpling: men nu på några år har man
giordt försök med flerahanda slags hö-förn, som
till en del väl lyckats, och gode hushållare utom-
lands fortsara ännu årligen at försöka andra
deras Rön, åtminstone såsom goda anledningar
för os. Om ej alt, som lyckas utomlands, vil-
taga lag här i Sverige, i anseende til et mindre
blidt luft-strek och kortare somrar, så är dock tro-
ligt, ja högst sannolikt, at mycket kan fås väl an.
Hafwe wi icke redan oräknelliga prof på, at södra
och varmare orters växter funnat smidning om
tilvänjas att tåla vårt Climat, ja så långt, at de
nu lika väl komma fort här, som i sin hembygd?
Alla våra Sädes-arter, jord- och träd-frukter öro
ju til sit ursprung utländiske. Tåck! om aldrig
någon hade welat bjuda til at försöka dem här.
Hvarfore skulle man då icke äfven försöka utländ-
ska hö-förn, häst i Skåne, hvars luft-strek ej så
mycket skiljer ifrån Englands och Hollands? An
mindre böre wi försämma at på Artificiella Angs-
stycken

stycken så och odla några inhemska hos os wildt
växande goda gräs-orters frön, som därigenom
otvifvelaktigt kunna bringas til frödigare växt,
än den de utan all odling hafwa på våra magra
ängar.

De förnamsta härtills försöpta gräs-slag skola
nu uppråkas, med korta anmärkningar om hvar-
deras natur och egenskaper, samt hvard jordmon
och stötsel de fördra.

Luzerne förrdar fet, lös och djup jord: bör
väl rånsas från ogräs, emedan den ej gerna tål
andra örter bredvid sig, får ej betas eller assås
första året, men kan sedan, i 15 eller 18 år å rad,
slås 3 à 4 gånger om året, och gifwer et kosteligt
för all Boskap begärligt foder, som kan hålla sig
i många år och vara lika godt. I Flandern gö-
des Luzerne-hagen hvarft år med tunt påstrebd
assa. Denne växt är väl nog tinfog, och tål ej
winter-kolden längre upp i Norden, men förtjente,
i anseende til nyttan, at vidare försökas i Skåne.

Sainfoin håller til godo nog-meyer, dock torr
och väl ansad jordmon, samt bör hållas fri från
ogräs: kan, sedan den et år fått rota sig, slås 2
gånger om året, i 15 eller 18 år, då man årligen
gödt

gödt plantagen med aska, och gifwer et födande
smakeligt foder, i synnerhet för hästar, som, när
de få Sainfoin, ej behöva hafra. Den odlas
mycket allmänt i Europa, och skulle förmödeligen
väl lona sig i Skåne, fast den längre Norr ej vil-
så särdeles fort.

En man här uppe i Sverige, som på sit hem-
har dock, sedan han börjat så och bruka Sainfoin,
ester 4 års tid, rifeligen funnat hålla 36 Not.

Trefle, Wåpling eller Klöfwer-Gräs är af
flere slag: den hvita och röda Wåplingen växer
wilht i Sverige, och kunde förmödeligen bringas
til samma frödighet som den utländska, med sam-
ma cultur på Artificiella Ångar, uti ju fetare jord-
året, och gifwer et förräffligt kraftigt foder, sär-
deles då det är färst: torkad, sätter den sätt god
smak på halm, med hvilken den lägges
hvarfals i ladan, at Boskapen åter hängge de-
larna med lika begärighet: men Klöfwer-planta-
gen bibehåller sig ej väl öfver 3 eller 4 år, då
den går ut, eller blir mer och mer upblandad med
andra gräs-slag.

I Flan-

I Flandern brukas, at om våren så Wåplings-
frö ofwan på Hwete, Råg, Korn eller Hafra, utan
nägot annat särskilt bruk eller nedharfning. Se-
dan såden om hösten är skuren och inbergad, får
strukten ej betas. Dåret därpå får man bärga Wåp-
ling 2 eller 3 gånger, men ej förr än alla blommor
är väl utspruckna. Vil man hafwa frö til nytt
utläde, så låter man blommorna väl mogna vid
andra skörden, eller besparas någon del af Wåp-
lings-åkren at mogna til frö, då det öfriga bärgas
så snart Wåplingen blommat. Ut så desto ynni-
gare och tidigare skörd, sprides om våren aska öf-
ver Wåplings-åkren. Där til brukas måst torf-
aska, hwaraf fordras 32 à 36 kappar til et halft
tunnelands åker. Man kan i tvåanne år å rad få
full skörd af Wåplings-höbet, om man åsven an-
dra året öfverströr aska, och ej låter Boskapen af-
beta landet hösten förut, ja ock tredje året, om
jorden är mycket god: men i Flandern brukas ej
gerna det sådet mer än 2 år å rad, och tredje året,
innan jorden upplöjes til Hwete- eller Råg-såde,
läter man den til slakt årnade Boskapen först af-
beta landet och därmed gödas. Nyttan af denna
Wåpling är förräfflig, då den gifwes färst och
grön

grön åt Hästar och Kreatur på stall om sommaren.
Koerna myslka därav ymnigt. Torkad til hö, tje-
nar den til et kraftigt winter-foder, i synnerhet
för Hästar.

I Öster-Göthland är försökt, at på samma
sätt så Wäpling-s-fro, hämtadt ifrån Flandern.
På et tunnelands åker, erhölls så mycket Wäpling
i 5 à 6 år å rad, och så länge god råd var på asta,
at 2 Hästar därmed föddes på stall, ifrån Junii
månads början til September månads slut; men
af brist på asta, blef Wäplingen sedan fortare och
swagare, så at 2 Hästar ej funde underhållas där-
med mer än i 4 à 5 weckor, til des Wäplingen
gick ut och lämnade en Ling af godt Wäplings-
blandadt gräs. Altså slog detta försök gansta
väl ut, och bör uppmuntra andra til efterföljd.

Wid föregående tre hö-slag är at märka, at
de i förstone hetta och mycket söka Boskap, som
ej är wan därvid, när den stillas med så mång-
tigt foder allena, och utan blantning af annat hö.

Continuation härav skal, wil Gud, följa uti
nästa års Almanach.

